

کاهش نفوذ زبان فارسی در هندوستان با نگاهی بر سنگ نوشته‌های مزار شهید ثالث در آگره

سید صادق حسینی اشکوری^۱

در عصر کنونی و دنیای ارتباطات که فن آوری و تکنولوژی پیشاپیش علوم و فنون حرکت می‌کند، رفته رفته نقل‌های تاریخی جای خود را به تحلیل تاریخی داده است. اگر در روزگار طبری سخن از منقولات و سلسله روایان تاریخی اوست، امروزه تحلیل روایان و صحت و سقم کلام آن‌ها برای رسیدن به یک نتیجه تاریخی که منابع گوناگون داشته، بسیار حائز اهمیت است.

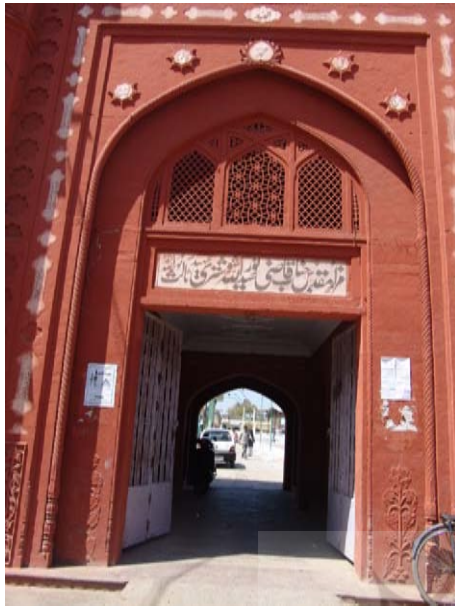
از طرفی غرض‌ورزی بسیاری از تاریخ‌نگاران، سبب شده برای رسیدن به یک نتیجه تاریخی دقت بیشتری صورت گرفته و منابع مختلف، تطبیق و بررسی شوند.

از طرف دیگر هنوز بسیاری از زوایای تاریخ هندوستان، ایران و سایر بلاد عالم تاریک مانده

نمای کلی از مرقد قاضی نور الله شوشتری - آگره،

نوروز ۱۳۸۵

۱. کتبه‌پژوه، رئیس مجمع ذخائر اسلامی - قم

ورودی مزار مقدس جناب قاضی سید نورالله شوشتری شهید ثالث

و باید طرق مختلفی را برای روشن شدن مسیر فرهنگی اقوام و ملل جستجو نمود.

از منابع تاریخی که کمتر مورد توجه قرار گرفته و صادق‌ترین و گویاترین بخش‌های تاریخ ملل را روشن می‌سازند، سنگ‌نوشته‌ها، کتیبه‌ها و الواح حک شده بر مزارها، سردرها و دیوارهای بناهای مختلف است. بناهای زیادی، گاه به دستور حاکم یا افراد صاحب ثروت و قدرت و یا به جهت عده‌ای از مردم بومی، ساخته شده است که امروزه یا از بسیاری از آن‌ها در کتاب‌های تاریخی نشانی نیست و یا اگر تصریحاتی در کتاب‌ها بدان‌ها شده، به طور عبوری و گذراست و بیشترین اهتمام مورخان به ذکر تاریخ بنا یا تعمیر آن بوده، و کمتر به محتویات آن‌ها توجه شده است.

در این جا به مناسبت موضوع منتخب، نمونه‌ای از این سنگ‌نوشته‌ها که مربوط به مزار شهید ثالث،

قاضی نورالله شوشتری قدس سره‌الشریف، در آگره می‌باشد، مورد بررسی قرار می‌گیرد. علاوه بر ذکر نمونه‌هایی از سنگ‌نوشته‌ها، به بعضی از نکات تاریخی و ادبی که از این سخت‌پوستان بی‌زبان و میزبانان انتقال فرهنگ بدست می‌آید، اشارتی می‌رود؛ باشد که مفید افتاده و مقدمه‌ای برای بررسی بیشتر اهل فن گردد.

توضیح آن‌که نگارنده، در سفری که نوروز سال ۱۳۸۵ به شهر آگره داشتم - همان شهری که عمارت تاج محل در آن شهرت جهانی یافته است - این سنگ‌ها را از نزدیک مورد بررسی قرار دادم که نتایج آن تقدیم خوانندگان گرامی می‌گردد. تصاویر مجموعه را نیز همان هنگام عکسبرداری کردم و منتخبی از آنها اکنون مقابل دیدگان شماست.

***

در نگاهی کلی به سنگ‌نوشته‌های موجود در مزار شهید ثالث، باید علاوه بر کتیبه‌های ورودی و چند سنگ که بر دیوارها نصب شده، به بیش از دویست بیت شعر که بر روی سنگ قبرها حک شده، توجه نمود. اکثر این اشعار به زبان فارسی و بعضاً به زبان اردو می‌باشد. آیات کریمه و عبارات یا اشعار عربی که حکایت از بی‌وفایی دنیا و طلب آموزش الهی می‌کند نیز در پاره‌ای از سنگ‌نوشته‌ها دیده می‌شود.

قدیمی‌ترین سنگ‌نوشته‌ای که حقیر در مزار شهید ثالث بدان برخورد نمودم، متعلق به سال ۱۱۹۱ هجری قمری یعنی ۲۳۹ سال پیش است، چند سنگ قبر مربوط به سال‌های ۱۱۹۳ و ۱۱۹۴، یعنی چند

نمای کلی از قدیمترین سنگ موجود در مزار شهید ثالث مورخ سال ۱۱۹۱ هجری

سال بعد، سپس قبری که در آن سال ۱۲۱۲ هجری مندرج است. بقیه سنگها تاریخی کمتر از دویست سال دارند و عمدتاً مربوط به نیمه نخست سده چهاردهم و بین سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۵۰ قمری می‌شوند.

تعداد ابیاتی که بر سنگ‌ها مشاهده می‌شود، بسیار متغیر و از نیم مصرعی تا یازده بیتی است. نیم مصرعی با عبارت «ذات عالی گشت سال رحلتش» بر سنگ قبر ابوالعالی ابن‌روح‌الامین حک شده که سال ۱۲۱۲ قمری است. روی این سنگ عبارت (هوالله) آمده و سپس شعر مشهور وفدت علی الکریم بغیر زاد..

محتویات قدیمترین سنگ مزار شهید ثالث

مندرج است. اشعار بسیاری از سنگ‌ها، دو بیتی است، «ضیا» سه بیتی سروده و «بیدار» چهار بیتی، و ابیاتی قدیمی که مربوط به حدود سال ۱۱۹۳ ق می باشد، در پنج بیت مندرج است.

سنگ قبری که تاریخش با سال ۱۳۲۳ ق مطابق

سنگ بنای مرقد قاضی نور الله شوشتری با تصریح به تاریخ شهادت در سال ۱۰۱۹ و مرمت مرقد در سال ۱۱۸۸

اشعار ثاقب و ماده تاریخ سال ۱۳۳۴ هجری

است، شش بیت فارسی در آن حک شده و سنگ قبر سال ۱۳۲۵ ق اشعاری در ۹ بیت را در خود دارد. یازده بیتی از آن «ثاقب» می باشد.

ولی در مجموع، دو بیتی در سنگ نوشته‌ها بیشتر دیده می‌شود. جالب این‌که بیان ماده تاریخ و درج آن بر روی سنگ قبر خود فرهنگی رایج بوده و بنظر می‌رسد در برهه‌ای از زمان موجب فخر و مباهات بوده است. علاوه بر این که کثرت سنگ نوشته‌های حاوی ماده تاریخ گواهی بر این مدعاست.

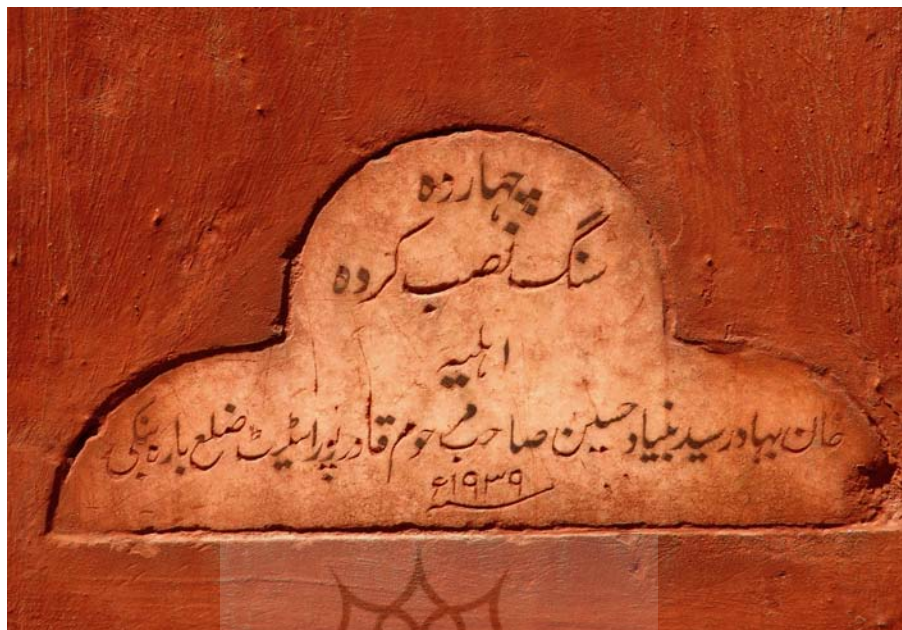
در سنگ قبری که تاریخ ۱۳۶۰ قمری در آن ثبت شده محاسبه اعداد ماده تاریخ نیز مشهور است بدین صورت ۶ آه ۱۱ ۱۴۱ مؤمنه ۱۴۵ اسکینه ۱۰۵۷ اسکینه خاتون که مجموعاً (۱۳۶۰) می شود.

مهمترین نکاتی که از این سنگ‌ها می‌توان استفاده کرد، جنبه‌های تاریخی و ادبی آنها است که در دو بخش مستقل مطرح می‌شود:

الف) جنبه‌های تاریخی:

شاید پاره‌ای از مطالب مانند این که مرگ روزی فلان شخص را در بروده، مهم نباشد ولی نکات تاریخی مهم که بر قبور شاعران و عالمان و بزرگ مردان و نیک زنان حک شده، حائز اهمیت است. برای مثال بر سنگ مزار شهید ثالث عبارت ۱۰۱۹ قمری که زمان شهادت او می‌باشد، ثبت شده است. تاریخ تعمیر آن بنا سال ۱۱۸۸ قمری است که شاید بدون این سنگ، در جای دیگر سال تعمیر را نیابیم. مواضعی که از آن‌ها در سنگ‌نوشته‌ها نامی به میان آمده نیز جالب است. اگره زمانی محله گلابخانه داشته است^۱ در رمضان المبارک ۱۳۵۷ هجری مسماء خورشید بانو بیگم که ساکن قصبه جارچه ضلع بلند شهر بوده، درگذشته؛ که واژه شهر کاملاً مشخص نیست؛ شاید شیر و یا چیز دیگری باشد. شخصی ساکن رسول پور اله آباد یا الله آباد بوده و میرنواب علی و کیل، ساکن قصبه نیوتنی بوده است. سید بنیاد حسین صاحب که چهارده سنگ ورودی مزار شهید ثالث را نصب کرده، اهل ضلع باره بنکی بوده و سنگ‌ها را در سال ۱۹۳۹ میلادی نصب نموده است.

۱. اکنون نیز به تصریح اساتید هند این محله وجود دارد.

چهارده سنگ نصب شده در مزار شهید ثالث به سال ۱۹۳۹ میلادی (عیسوی)

ب (ادبیات سنگ نوشته ها:

ادبیات سنگ نوشته‌ها، از جنبه های مختلف قابل بررسی است، نام افراد ، کیفیت تعابیر و انشای سنگ‌ها بسیار جالب است. برای تبیین ادبیات سنگ‌ها ، تقسیم بندی ذیل الزامی است:

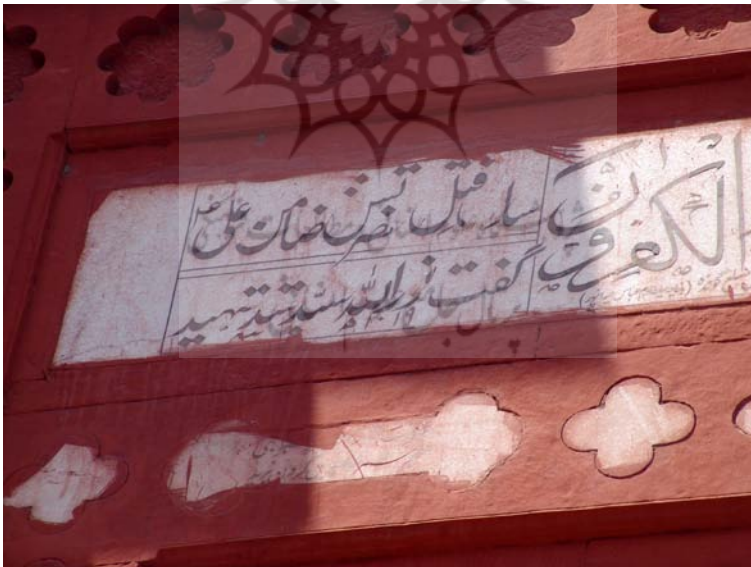
۱ - تناسب اشعار:

آنچه در اکثر سنگ‌نوشته‌ها به چشم می‌خورد، تناسب سنگ‌نوشته‌ها با موضوع وفات شخص می باشد. بر سر در ورودی مزار قاضی نورالله که تمامی مزار به احترام او برپا شده، چهارده سنگ نصب شده است که به مناسبت شهادت او این ابیات را سروده‌اند:

میتلا بودند خاصان خدا***در جهان اندر بلاهای شدید
رمزها دارد بلا و امتحان***نص برین معناست قرآن مجید
بوالبشر از کید شیطان رجیم***زحمت و آزار در جنت کشید
کرد سامان لهب بهر خلیل***درد و آلام مرض ایوب دید
در فراق یوسف مصری زحزن***دیده های پیر کنعان شد سپید
در چه و زندان شده یوسف اسیر***تیغ بی دینی سر یحیی برید
حمزه را وحشی به خاک و خون فگند***ابن ملجم کرد حیدر را شهید
دختر اشعث حسن را زهر داد***در مدینه بهر تزویج یزید

ظالمی اطفاى نور الله کرد * قره العین نبی را سر برید

اشعار حاوی تاریخ شهادت قاضی نور الله به سال ۱۰۱۹ که بر سردر ورودی نقش بسته

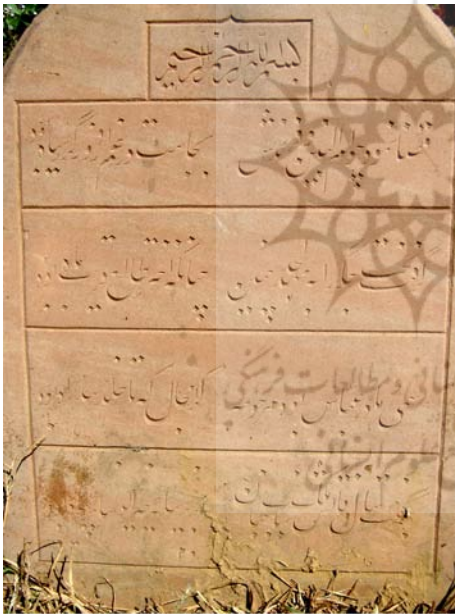
کاهش نفوذ زبان فارسی در هندوستان.../ سید صادق حسینی اشکوری

روز عاشوره سر سبط نبی***خنجر شمر از پس گردن برید
رفت بر آل نبی ظلم و ستم***نوبت آخر به نورالله رسید
قاضی نورالله میان آگره***شهد مرگ از دست میخواری چشید
ساخت باب روضه اش ناظم حسین***شد معینش هر سعید و هر رشید
سال تاریخ بنای باب را***گفت هاتف باب مظلوم و شهید^۱
ظالمی اطفای نورالله کرد***قره‌العین نبی را سر برید
سال قتل حضرتش ضامن علی***گفت نورالله سید شد شهید
(۱۰۱۹)

دو بیت نیز از ضامن علی^۲ بر سر در ورودی نقش بسته است.

۲ - کاهش نفوذ زبان عربی و فارسی در هند:

در محدوده مورد بررسی گرچه تحقیق میدانی اندکی است ولی می‌توان نتیجه گرفت که در دو قرن اخیر متأسفانه نفوذ زبان فارسی در هند سیر نزولی داشته است.

با توجه به این که فقط ماده تاریخ‌های موجود در مزار شهید مورد بررسی قرار گرفته و برای بررسی مقدار نفوذ زبان باید مناطق مختلف مورد بررسی قرار گیرد، مطالبی ارائه می‌گردد:

ماده تاریخی که به زبان عربی مربوط به سال ۱۱۹۴ هجری بر یکی از سنگ قبرها حک شده و نیز عبارات تماماً عربی که بر قبر سید علی اکبر نیشابوری، متوفای سال ۱۱۹۱ هجری دیده می‌شود، حاکی از نفوذ زبان عربی در هند در اواخر سده دوازدهم هجری است. آنگاه که در ایران نیز هنوز زبان فارسی به عنوان زبان علمی جایگاه ویژه خویش را داشت.

در سنگ‌نوشته‌های اوائل سده سیزدهم دیگر عبارات عربی بیشتر به صورت عبارات کلیشه‌ای استفاده شده است. عبارت «یا کریم»، «یا غفار

نستعلیق فارسی در این سنگ سبک هندی به خود گرفته است

۱. منظور تاریخ سال ۱۳۴۶ هـ است.

۲. کتاب‌خانه وعراخانه ضامن علی در آگره معروف است و موقوفاتی نیز دارد. در وسط این سنگ آیه (بریدون لیطفوا نور الله بأفواههم والله متم نوره ولو کره الکافرون) نگاشته شده و در طرفین آن ابیات مذکور نقش بسته است.

الذنوب»، «یا فتاح»، «سوره توحید»، «آیه فادخلی فی عبادی» و شعر مشهور «وفدت علی الکریم بغیر زاد».

زبان عربی جای خود را به زودی به زبان شیرین فارسی می بخشد. حدود ۹۰ درصد از کلیه سنگ قبرها به زبان فارسی است و زبان شعر و ماده تاریخ که در متن این سنگ‌ها استفاده شده، حاکی از نفوذ هنر و ذوق ایرانی در کشور بزرگ هندوستان است. نگرشی بدین سنگ‌ها و سنگ نوشته‌های دیگر مزارات، نشان می‌دهد که زبان فارسی، زبان ادب و دین مردم مسلمان هندوستان بوده است. رفته رفته این نفوذ در دهه‌های اخیر کم‌رنگ شده، بطوری که سنگ قبرهای حاوی اشعار فارسی در پنجاه سال اخیر، بسیار کم به چشم می‌خورد، در سال ۱۳۹۰ هجری دو بیت شعر به زبان اردو می‌بینیم. سال ۱۹۷۱ میلادی نیز بر قبر فاطمه روبی اشعاری به زبان اردو حک شده است.

ماده تاریخ به زبان اردو، سال ۱۹۷۱ میلادی

برای تأیید کم و زیاد شدن نفوذ زبان فارسی در هند، می‌توان به خطوط نگاشته شده بر سنگ‌ها نیز نظر نمود.

در سنگ‌های اولیه عبارات عربی به خط ثلث یا نسخ عربی درج شده که برخی از آن‌ها تزئینی یا ترکیبی است. عبارات فارسی در سنگ‌های قدیمی‌تر به نستعلیق زیبای ایرانی نگاشته شده که اتحاد کامل بین ایران و هند را در سبک آن زمان تداعی می‌کند.

به تدریج که نفوذ زبان فارسی - متأسفانه - در سرزمین پهناور هندوستان کم‌رنگ می‌شود، ابتدا عبارت سنگ قبرها، فارسی مختلط با زبان اردو است ولی در آنها هنوز اشعار فارسی بکار می‌رود.

در عین حال خط نستعلیق ایرانی تبدیل به نستعلیق هندی می‌شود. سنگ قبرهای سال ۱۳۵۰ هجری به بعد چنین تغییراتی را بیانگر است.

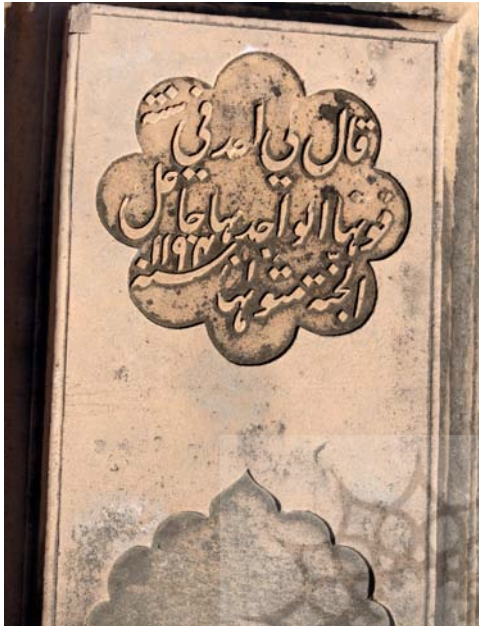
علاوه بر آن، سبک کتابت نیز کاملاً متمایز است، به طور مثال یاء آخر در واژه (سوی) به صورت همزه و یاء کشیده (ئی) نگاشته شده و نون در کلمه (جهان) بدون نقطه نوشته شده که هر دو رسم الخط نستعلیق هندی است.

بکرد رحلت چون آن کنیز خدا***ز جهان رفته سوی دار بهشت

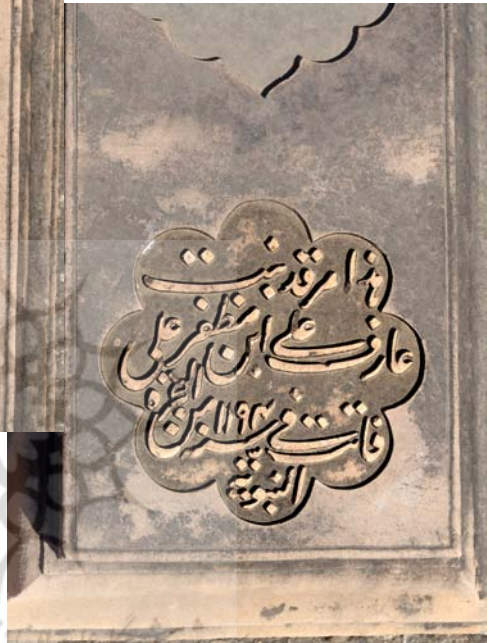

خامه تاریخ فوت آن مرحومه*** بود او داخل بهشت نوشت

۱۳۶۱ هـ

علاوه بر خط، چنانچه ذکر شد، رفته رفته اشعار مندرج بر سنگ‌ها نیز به اشعار اردو تبدیل شده که نشانگر کم‌رنگی زبان فارسی در محیط اجتماعی و فرهنگی این خطه است.

ماده تاریخ وفات دختر عارف علی،
سال ۱۱۹۴ هجری

شعر مزار طاهره بیگم که در مرادآباد می‌زیسته و سال ۱۳۹۰ هجری فوت شده، به زبان اردوست. در مقبره مورخ ۱۹۷۱ میلادی نیز که متعلق به فاطمه روبی است این اشعار حک شده است:

ادامه همان سنگ که به عربی کتابت شده بدون تصریح به نام متوفاه

غمِ دنیا سی مل گئی فرصت*** روبی آب محو خواب راحت هی
موت آئی وطن سی دور جسی*** اسی ناشاد کی یہ تربت هی
سپس با وزن و قافیہ ای متفاوت این بیت حک شده است:
عیسوی مین یہ لکھا مصرع تاریخ وفات*** آج روبی کو ملا قرب شهید ثالث
(۱۹۷۱ م)

۳ - شعر از زبان عزادار:

گاهی اشعار از زبان شاعر نیست، بلکه از زبان عزادار است که خود سبکی متفاوت دارد.

دریغ زوجه طالب علی و خواهر من ***بعزم باغ ارم رخ بیست و رخصت شد
یا در سنگی دیگر آمده است:
آه آن صاحب ایثار و عطا والد من ***آنکه در فضل و سخا گوی ربود از حاتم

۴ - بیان اعتقادات و احساسات:

در بسیاری از سنگ‌ها چنانچه گفته شد الفاظ توسل به کرم الهی مندرج است. بر قبری متعلق به سال ۱۹۴۴م «یا علی» درج شده است. در سنگی دیگر وفات جوان ۱۸ ساله به علی اکبر شهید کربلا- تشبیه شده است.

گذشته از سر هستی بنالد چون شهید طف ***علی الدنیا العفا بعدک سرور دل علی اکبر
(۱۳۱۲ هـ)

چشمه آب شیرین سلسبیل (۱۳۳۲)

در سنگ قبری، هم‌جواری با حضرت زهرا سلام الله علیها برای میت که کلثوم بنت سید غلام حسین است، خواسته شده است.

قبری به میرزا بابر عزادار حسین بن علی علیه‌السلام اختصاص یافته، و در سنگی دیگر به منشور غدیر در اشاره به ولایت و امامت حضرت امیر مؤمنان علی علیه‌السلام تصیح شده است.

۵ - سفارش دهندگان سنگ‌ها:

درج اشعار بر سنگ قبرها غالباً ربطی به مقام اجتماعی یا علمی صاحبان قبر ندارد، چرا که بسیاری از آنها افراد عادی هستند؛ بلکه به نفوذ اجتماعی یا سیاسی پدر یا خانواده میت مربوط بوده است.

قبر علی اکبر و قبر دختر عارف علی بن مظفر علی از این نمونه‌ها است که سال ۱۱۹۴ قمری در گذشته و قبر صغیر فاطمه که سال ۱۳۳۰ فوت شده است.

از جمله مواردی که در متن سنگ‌نوشته‌ها، قابل تأمل است نام یا تخلص شاعری است که شعر را سروده است. با توجه به این‌که عده‌ای از این شاعران گمنام‌اند، یا ممکن است در دیوان آنها اثری از این اشعار نباشد، می‌توان نگرشی تازه بدین اشعار داشت.

بر سر در ورودی مقبره قاضی نورالله شهید، نام شاعری با تخلص «عروج» ثبت شده است:
نزد ارباب یقین است ای (عروج)***باب خلد این باب نور الله شهید
همچنین دو بیت از «ضامن علی» ثبت شده است. او احتمالاً همان است که کتابخانه و عزاخانه‌اش در
آگره نیز شهرت کافی دارد. بر یکی از سنگ قبرها نیز چهار بیتی به سال ۱۳۱۰ قمری سروده اوست.
شاعری دیگر با تخلص «مظفر» دو شعر متعلق به سالهای ۱۳۲۵ و ۱۳۳۵ قمری دارد.
شاعر دیگری به نام «حامد» در سال ۱۳۲۶ قمری اثرش را بر سنگ حک نموده است، بدین تخلص سه
بیت نیز به تاریخ ۱۳۳۹ گزارش شده است.
سال ۱۳۲۴ نام «ضیا» را می‌بینیم و شاعری با تخلص «بیدار» چهار بیتی دارد که تاریخ آن به قرینه
سنگی با همان مشخصات، احتمالاً حدود سال ۱۳۰۷ می‌باشد.
در سنگ نصب شده در اتاق خادم مزار «بیدار» شعری را به تاریخ ۱۹۱۴ میلادی موافق سال ۱۳۳۲
هجری سروده و ماده تاریخ آن «شده چشمه آب شیرین سبیل» می‌باشد.
«ثاقب» نیز یازده بیت در وفات زوجه میرزا احمد جان به تاریخ سال ۱۳۳۴ هجری سروده است.^۱

آخر سخن آن‌که:

اگر انجمن‌های شعر و شاعری به زبان شیرین فارسی در هندوستان از بین رفته، و از شاعران سبک هندی
فقط ابیات ساحرانه آن‌ها باقی مانده، و امروزه در هندوستان کمتر شاعری به فکر شعر فارسی گفتن است،
مشاهده می‌کنیم که در محافل علمی نیز دل به بیان چند مثل و بیت فارسی در لابلای مطالب انگلیسی
خوش کرده‌ایم و به بهانه این که سال‌ها فارسی نگفته‌ایم، از سخن گفتن به فارسی پرهیز می‌کنیم، و حتی در
سمینارهای تخصصی که در حوزه فارسی برگزار می‌شود بسیاری از مقالات به زبان انگلیسی ادا می‌شود.
گویا رفته‌رفته هر آنچه فارسی در آن تأثیرگذار بوده است، نیز مورد هجوم قرار گرفته و در این راستا زبان
اردو که زمانی وامدار الفاظ و کنایات فارسی بود، کم‌کم چهره‌ای دیگر می‌گیرد. گویی زمانی را می‌بینم
که تمامی آثار حک شده به زبان فارسی نیز به بهانه‌های مختلف مانند تعمیر و بازسازی، محو و نابود شود
چنانچه موردی از آن را در درگاه بزرگ جلالپور شاهد بودم؛ ساختمان عظیمی که کتیبه‌های آن را هنگام
رنگ‌آمیزی ساختمان محو نموده‌اند!

این غفلت‌ها فقط و فقط در محیط‌های علمی و دانشگاهی، توسط فرهیختگان دلسوزی که عمر خود را
در یادگیری، به کارگیری و گسترش زبان فارسی سپری نموده‌اند، قابل پیشگیری یا تدارک است.
باشد که در دهکده جهانی، شاهد هند و ایران یک‌پارچه، یک‌فرهنگ و هم‌زبان باشیم و اگر در ترویج
زبان فارسی نمی‌کوشیم، در تخریب آن نیز سهیم نباشیم.

۱. تصاویر کلیه این سنگ نوشته‌ها نزد نگارنده موجود است، و علاقمندان برای تهیه یا مراجعه به آنها می‌توانند با
دفتر مجمع ذخائر اسلامی در قم یا سایت ذخائر (www.zakhair.net) تماس بگیرند.

تقوش بر جسته در کنار خطوط فارسی و عربی در سنگ مزارات آگره بوفور دیده می شود

ماده تاریخ فارسی (سیده رفت بجنّت آباد) سال ۱۲۲۲ هجری

آموزه های شیعی در سنگهای مزار (لا اله الا الله محمد رسول الله علي ولي الله وصي رسول الله)

صد حیف ازین خدیجه سلطان بیگم * آن طاق بعصمت و بخوبیها جفت

خط فارسی، نستعلیق و آرایشهای هندی در سنگ مورخ سال ۱۳۲۱

سنگهای حکاکی شده در حاشیه مزارات مستقل نیز پرکار و دل انگیز است

گنبد و مناره های مرقد قاضی شهید در آگره در نمایی نزدیک

قطعه تاریخ رحلت حاجی سید علی نظم مولوی سید ضامن علیصاحب

قطعه تاریخ سروده مضطر در سال ۱۳۲۵ با تصریح به منشور غدیر

در این سنگ بنای زیبا اثری از نوشته باقی نمانده است!

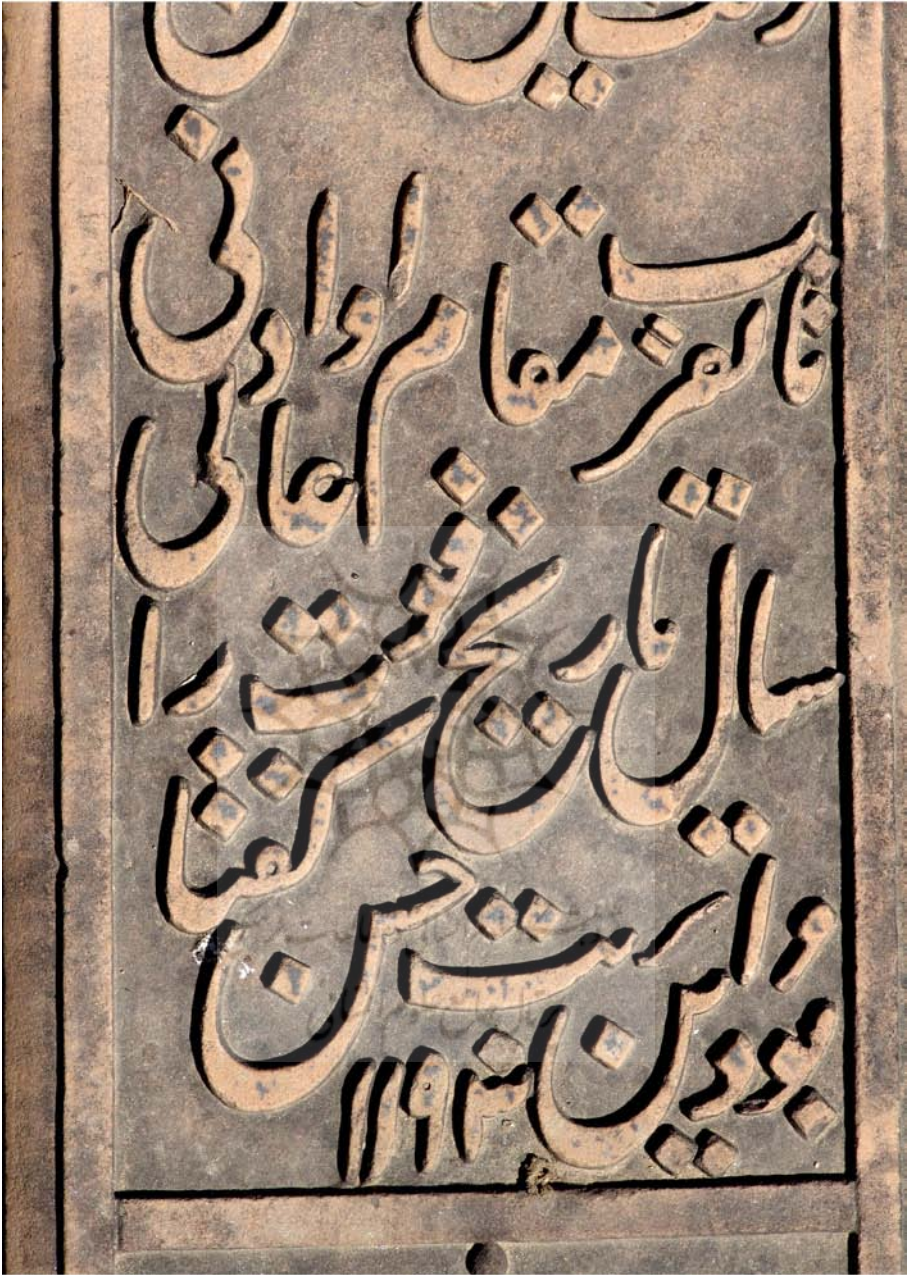
سنگ مزاراتی که تشریفات بیشتری داشته اند

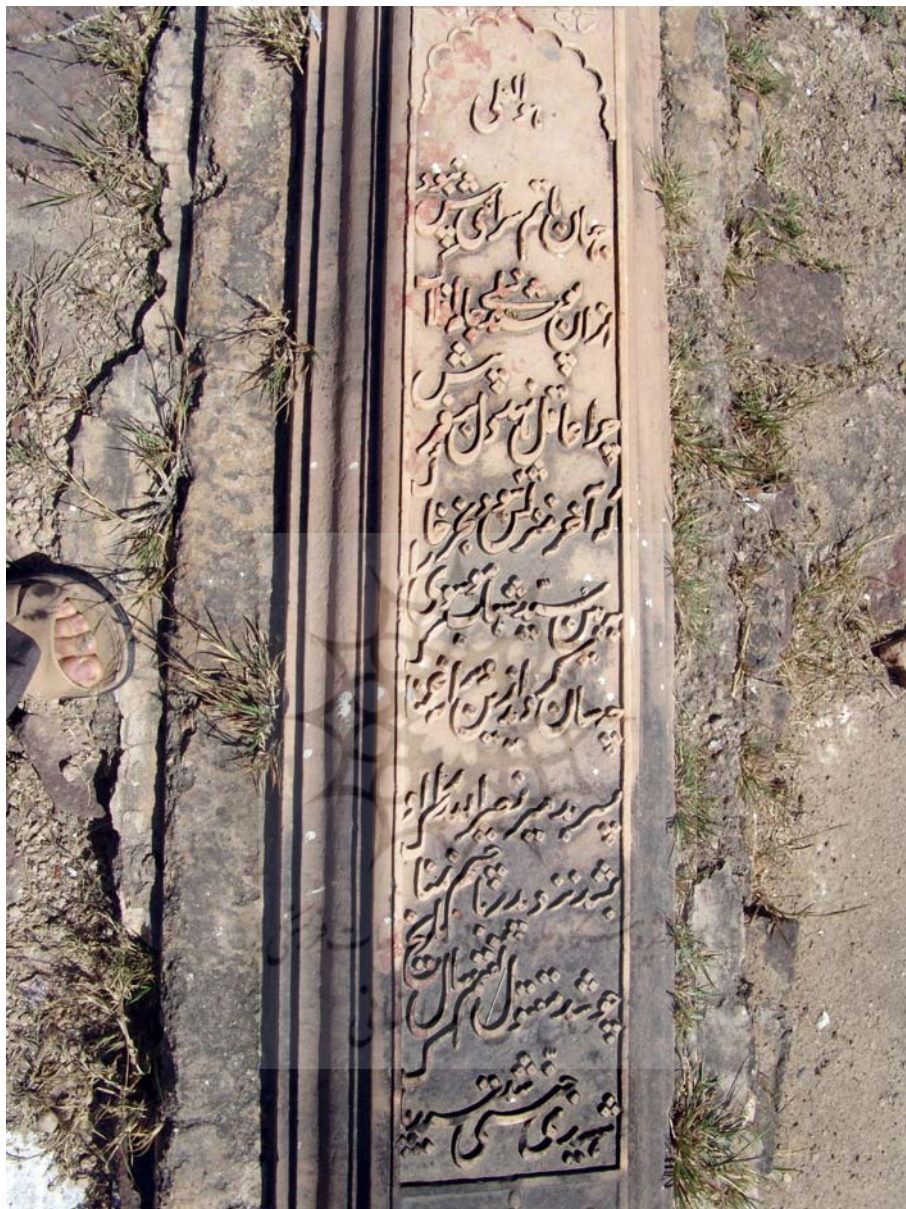

یکی از قدیمترین سنگ نوشته های موجود در مزار، مورخ سال ۱۱۹۴

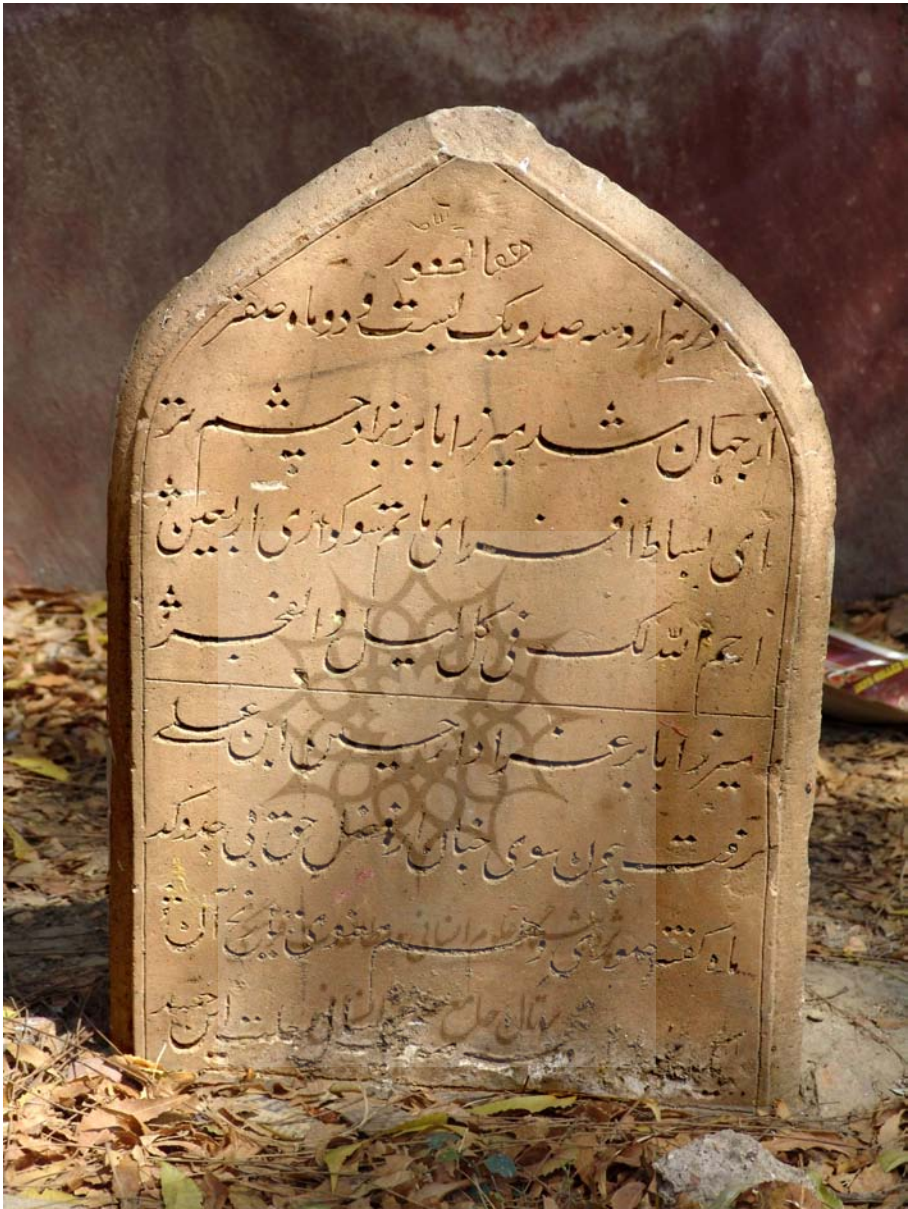
چینش کلمات نستعلیق در این کهن سنگ قابل تأمل است

سنگ مزار یکی از شهدای مقتول

کاربرد فارسی محلی نظیر (بست = بیست) در این سنگها جالب است

به این مزارات نیز گهگاه سری می زنند

سنگهای جدید، دیگر حال و هوای سنگهای سابق را ندارند!